

Nr 120.

Godkänd av första kammaren den 18 maj 1915.
Godkänd av andra kammaren den 18 maj 1915.

Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av mark till lantförsvaret att användas till förläggningsplats och övningsfält för Fälttelegrafkåren jämte två i ämnet väckta motioner.

(Sammansatta stats- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1.)

Till Konungen.

I en till riksdagen den 12 mars 1915 avlåten proposition, nr 110, har Eders Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

att den 14 mars 1916 till lantförsvaret, för att användas till förläggningsplats och övningsfält för fälttelegrafkåren, överlåtas dels från domänstyrelsen de under styrelsens förvaltning varande lotterna nr 1—4, 7 och 12—21 om tillhoppa 38,5390 hektar av norra skiftet av Uppsala hovstalläng, dels ock från Ultuna lantbruksinstitut den del av Kungsängen, som faller inom de å en vid statsrådsprotokollet fogad karta angivna fulldragna blåa linjerna och i areal innehåller 86 hektar,

att, såsom vederlag för sistnämnda överlåtelse, utöver viss gottgörelse i penningar, till Ultuna lantbruksinstitut den 14 mars 1916 från domänstyrelsen överlåtes södra skiftet av Uppsala hovstalläng, med undantag dock för därå befintliga lägenheten Grönvik, som med en areal av 50 ar torde för domäufondens räkning få till Ruben Jansson, som äger därå befintliga byggnader, försäljas för en köpeskilling av 1,000 kronor, samt att nyssnämnda överlåtelser från domänstyrelsen må ske mot den ersättning, Kungl. Maj:t kan bestämma, eller efter motsvarande nedskrivning i statens domäners fond.

I anledning av förenämnda proposition hava inom riksdagen väckts två motioner. I den ena av dessa har hemställts, att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas, samt i den andra, att riksdagen med avslag å propositionen ville hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och därpå grundat förslag angående förläggning av telegrafkåren.

I den förra motionen har anförts följande:

»I äldre tider förlades regementenas övningar till hedar och dylika mindre värdefulla marker runt om i landet. På senare tider har det däremot åtskilliga gånger inträffat, att mötesplatser anordnats å den odlade eller odlingsbara jorden. Sådant bör i möjligaste mån undvikas såsom ur nationalekonomisk synpunkt förkastligt och föga överensstämmande med kravet på finansiell krigsberedskap.

I nu förevarande proposition har emellertid föreslagits att till förläggningsplats och övningsfält för fälttelegrafkåren måtte från Uppsala hovstalläng och den därintill belägna Kungsängen upplåtas omkring 125 hektar mark, som enligt vederbörande jordbruksmyndighets uppgift bestode av dels åkerjord, fruktbar svämmlera, vilken kunde betecknas såsom den bästa i Uppland och lämnade säkra skördar, synnerligast av foderväxter, hö och rotfrukter, samt dels äng, vilken användes på så sätt, att densamma först skördades till hö och därefter under höstmånaderna lämnade ett värdefullt bete för en större kreatursflock. Samma myndighet tillägger och motiverar utförligt, att, om Kungsängen skulle avhändas Ultuna, uppstode rubbningar, som för egendomen och lantbruksskolan bleve i hög grad menliga.

Innan beslut av dylik innebörd fattas, anser jag emellertid, att ytterligare utredning bör komma till stånd för vinnande om möjligt av en i ekonomiskt hänseende mera tilltalande lösning av denna förläggningsfråga.

Det är väl sant, att chefen för generalstaben i skrivelse av den 5 juni 1913 förklarar, att Uppsala av vissa i propositionen ej angivna skäl bör

utgöra centralpunkten för arméns flygväsende i vad det avser södra Sverige, ävensom att departementschefen med föranledande därav, och då en förläggning av enbart flygmaskinskompaniet till Uppsala skulle medföra avsevärt ökade kostnader, funnit sig böra tillstyrka, att fälttelegrafkåren i dess helhet förlägges till Uppsala.

Generalstabschefen har likväl i ett senare avgivet yttrande, dagtecknat den 18 februari 1915, förklarat sig av anförda skäl icke kunna förorda den ifrågasatta förflyttningen av fälttelegrafkåren till Uppsala utan framhållit, att kårens huvuddel fortfarande såsom hittills borde vara förlagd till Stockholm. De med kåren tillsvidare förenade ballong- och flygmaskinskompanierna kunde däremot enligt generalstabschefens mening utan olägenhet förläggas till annan ort än kårens huvuddel.

Vad sålunda i ärendet förekommit synes giva vid handen, att det i propositionen framlagda förslaget till förläggningsfrågans lösning ej ens ur militär synpunkt är det lämpligaste.

I saknad av tillgång till alla på frågan inverkan aktstycken är det givetvis ej möjligt att framkomma med något bestämt motförslag. Det vill dock synas som om det både ur militär och ekonomisk synpunkt möjligen kunde befinnas lämpligt att förlägga fälttelegrafkårens huvuddel till förut ifrågasatt plats å Järvafältet samt flygskolan eventuellt i förening med ballong- och flygmaskinskompanierna till någon f. d. mötesplats i mellersta Sverige.

Fäster man huvudvikten vid att flygskolans förläggningsplats ej skall vara allt för avlägsen från huvudstaden, kan man ju till skolan upplåta någon f. d. mötesplats inom något av mälardalarnas. Anser man åter, att denna synpunkt ej behöver vara den avgörande, kan det måhända vara lämpligast att låta flygskolan fortfarande använda dess provisoriska förläggningsplats å livgrenadjärregementenas övningsplats nära staden Linköping.

Beslutar man sig för Malmen, så har man ju där obegränsat utrymme, riklig tillgång på byggnader, som lätt kunna för skolans olika behov apteras, överflödigt tillgång på gott dricksvatten, goda kommunikationer samt tillfälle såväl till samövning med infanteri och träng som ock till övningar med hydroaëroplan i den närbelägna sjön Roxen.»

På ovan anförda skäl har motionären ansett en ytterligare utredning av föreliggande förläggningsfråga böra äga rum.

I den senare motionen har anförts, bland annat, följande:

»Sedan 1901 års härordning tillkom, ha de flesta av arméns truppförband förflyttats från sina gamla förläggningsorter till nya sådana. Den ledande tanken vid de därav föranledda jordförvärven synes ha varit

att söka efter de dyraste och — fetaste jordbitarna till de nya övningsfälten. Sedan de gamla sandhedarna övergivits, lär nu en kommitté syssla med en utredning om huruvida icke på en del av dessa hedar kunna upprättas mindre egnahemsjordbruk. Samtidigt igenläggas många gamla sådana jordbruk, vilka genom generationers arbeten bringats upp i en hög åkerbrukskultur. Maskrosor och annat ogräs skall hädanefter icke störas av plog eller harv. Endast soldatens klack eller hans spade skall då och då oroa ogräset. Rekordet i denna rosenrasande jordpolitik slår Kungl. Maj:t i nu föreliggande proposition. De talande skäl som Ultuna lantbruksinstitutets styrelse anför emot att lägga igen Kungsängens mjuka lervallar bemöter statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet enkelt och obesvärat med »att generalstabschefen av vissa skäl ansett Uppsala böra utgöra centralpunkten för arméns flygväsende i vad det avser södra Sverige». Vad betyder det inför den militära sakkunskapens dekretande, att lantbruksinstitutets styrelse anser att Kungsängens jord är nödvändig för institutets verksamhet? Vad betyder det om institutets elever hädanefter bliva ensidigt utbildade och vad betyder det om just den bästa delen av Kungsängens mjuka lervjord borttages från modernäringsens skola? Generalstabschefen har ju sagt att flygskolan skall ligga i Uppsala, och då så. Sedan fortifikations- och generalstabscheferna upptäckt, att svämpera lämpar sig bättre för flygexperiment än för rotfruktsodling, anser Kungl. Maj:t, med stöd av denna sakkunskap, att någon avgörande betydelse icke bör tillmätas de skäl som institutets styrelse i lantbruksundervisningens intresse anfört emot herrar militärers anspråk. I en tid då särskilda uppmaningar utgått till jordbrukarna att öka landets livsmedelsproduktion föreslår vår regering att undandraga denna produktion 125 hektar av Upplands bästa jord. Jag hoppas att riksdagen icke skall medverka till uppmuntran åt dessa strävanden.

I samband med frågan om anskaffande av flygfält för telegrafkårens flygmaskinskompani har spörsmålet om hela kårens förläggningssort ånyo blivit aktuell. Vid 1914 års senare riksdag väckte undertecknad en motion angående omorganisation av ingenjörvapnet, varigenom telegrafkåren skulle upphöra att existera såsom självständigt truppförband; i stället skulle vid varje ingenjörkår uppsättas en bataljon förbindelse-trupper. Genom denna åtgärd avsågs att närmare sammanföra de olika grenarna av ingenjörvapnet samt att för dessa möjliggöra fredsövningar som närmare anslöte sig till verkliga fältförhållanden.

Från intresserat militärt håll bekämpades denna anordning synnerligen ivrigt under förebärande av att telegrafkåren skulle vara samlad

med alla sina avdelningar i ett självständigt truppförband samt förläggas till huvudstaden. Av nu föreliggande proposition framgår att generalstabschefen förordat kårens förläggning dels till Stockholm, dels till Uppsala. Detta förslag har, ehuru med tvekan, biträts av fortifikationschefen. Då departementschefen uttalat sig för hela kårens förläggning till Uppsala, synes han ej stödja detta uttalande på några militära skäl, utan snarare är det kostnadsfrågan som för honom varit avgörande. Härav framgår uppenbarligen att nu, sedan riksdagen godkänt organisationen för telegrafkåren, kan denna förläggas såväl till Järvafältet som till Uppsala, delad eller i sin helhet, hur det lämpar sig. Vid sådant förhållande bör frågan om kårens förläggande upptagas till förnyad omprövning. Kan dess förläggning numera utan militära olägenheter ske utom huvudstaden, lär det ej möta några svårigheter att i södra Sverige, det vill säga mellan Östersund och Smygehuk, uppsöka många platser som kunna lämpa sig såsom förläggningsort för truppförband. Artilleriskjutfälten vid Skillingaryd och Marma lämna g bådaoda utrymmen för flygning, och dessa platsers avskilda läge underlättar strävandet att skilja ut telegrafkåren från övriga ingenjörstrupper. Skulle av en eller annan anledning nu antydda övningsfält icke anses lämpliga, finnas ju två för flygning redan prövade hedar nämligen Malmslätt och Ljungbyhed. Av dessa har Ljungbyhed i en till innevarande riksdag ingiven proposition erhållit Kungl. Maj:ts betyg om sig att *numera* vara det bästa övningsfältet inom första arméfördelningen.»

Till det ifrågasatta övningsfältet för fälttelegrafkåren vid Uppsala skulle enligt det nu föreliggande förslaget användas förutom Vaksala kyrkoherdeboställes ängsteg och Vaksala kyrkobys ängsteg om tillhoppa 9,4 hektar, rörande vilkas värde statsrådsprotokollet icke innehåller någon upplysning, ytterligare kronan tillhörig mark med en sammanlagd areal av omkring 125 hektar, därav 86 hektar, tillhörande den av Ultuna lantbruksinstitut disponerade lägenheten Kungsängen, utgöras av synnerligen bördig jord. Från styrelsen för nämnda institut hava med styrka framhållits de avsevärda olägenheter, som ett avstående av sistberörda mark skulle medföra såväl för skötseln av institutets övriga egendom som för den vid institutet och lantbruksskolan bedrivna undervisningen och vilka endast i viss mån skulle kunna avhjälpas genom att institutet i vederlag erhöle det därtill avsedda södra skiftet av Uppsala hovstallängar. Det synes ock riksdagen, som om ur ekonomisk synpunkt starka betänkligheter möta mot användande till övningsfält av så värdefull mark som den, varom nu är fråga.

Riksdagen skulle dock icke av enbart ekonomiska skäl låta sig för-
anledas att avstyrka Eders Kungl. Maj:ts förslag, därest riksdagen
vore övertygad om att frågan om förläggningssorten för fälttelegrafkåren
genom samma förslag skulle ur militär synpunkt vinna sin bästa lös-
ning. Att förslaget i sådant avseende icke utan vidare torde vara att
förorda, framgår emellertid enligt riksdagens mening därav, att enligt ett
i statsrådsprotokollet återgivet uttalande av chefen för generalstaben
denne ansåge en förläggning av ifrågavarande kår till Uppsala vara
förenad med alla de olägenheter, som kårens nuvarande förläggning till
Stockholm innebure utan att medföra denna förläggning — särskilt i
utbildningshänseende — högst betydande fördelar. Detta uttalande
synes riksdagen hava bort utgöra anledning till en särskild undersökning,
huruvida icke någon lämpligare förläggningsplats än den vid Uppsala
skulle kunna för ändamålet erhållas. I likhet med vad i sistnämnda
motion göres gällande anser ock riksdagen för sin del, att, innan
definitivt beslut i förevarande förläggningsfråga fattas, en ytterligare
utredning i omförmälda hänseende bör vidtagas, därvid bör, såsom i mo-
tionerna även framhållits, tagas under övervägande, om icke något av
de förefintliga övningsfälten — såväl de nu använda som de förutva-
rande — kan tagas i anspråk för ifrågavarande truppförband. Vad sär-
skilt angår de sistnämnda övningsfälten eller mötesplatserna torde det
måhända icke heller vara uteslutet, att därest fälttelegrafkåren skulle
kunna i sin helhet lämpligen förläggas till någon av dessa, där befint-
liga byggnader skulle komma till användning och besparingar häri-
genom erhållas i de beräknade kostnaderna för förläggningen.

Riksdagen, som på grund av det anförda icke kan bifalla Eders
Kungl. Maj:ts förslag, får därför anhålla om förnyad utredning och
därpå grundat förslag angående förläggning av fälttelegrafkåren.

Stockholm den 18 maj 1915.

Med undersåtlig vördnad.